

S M A R T
S C H O O L

ตามรอยเท้าพ่อ... อย่างพอเพียง ที่โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์

กองบรรณาธิการ

หากเป้าหมายของนโยบาย Smart School คือ ต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้คู่คุณธรรม ชุมชนกับโรงเรียนมีการเกื้อกูลกัน รวมถึงการสร้างแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และอื่นๆ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้สามารถพบได้ใน **โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์** สำนักงานเขตบางขุนเทียน ซึ่งมี **อาจารย์กริซพล กลิ่นหอม** ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ เป็นผู้นำในการพัฒนาโรงเรียน

ตามรอยเท้าพ่อ... อย่างพอเพียง

บนพื้นที่กว่า 32 ไร่เศษของโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ เต็มไปด้วยแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยเฉพาะสวนเกษตรปลอดสารพิษ และโครงการเกษตรน้ำเค็ม นำแปลกมากที่สองสิ่งนี้สามารถอยู่ด้วยกันได้อย่างลงตัว ซึ่งเรื่องนี้อาจารย์กริซพล กลิ่นหอม จะทำหน้าที่ไขข้อข้องใจ

อาจารย์กริซพล กล่าวถึงแนวคิดของการจัดแหล่งเรียนรู้ในเชิงเกษตรนี้ว่า เราเข้าสู่กระบวนการเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ในปีการศึกษา 2549 โดยกรุงเทพมหานครให้การสนับสนุนงบประมาณ แต่ก่อนหน้านั้นเราได้ดำเนินการเรื่องนี้อย่างยาวนานแล้ว อย่างไรก็ตามโครงการเกษตรน้ำเค็มก็เกิดขึ้นเพราะสภาพพื้นที่และวิถีชีวิตของคนในชุมชนนี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้ง แต่ที่ผ่านมากการเลี้ยงกุ้งมักจะมีมลพิษทางน้ำ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม ทำให้กระทบต่อสิ่งแวดล้อมและลูกกุ้งตามธรรมชาติลดลง หากปล่อยไว้อาจจะทำให้ระบบนิเวศน์ขาดสมดุล ประกอบกับทางโรงเรียนต้องการสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงสัตว์น้ำเค็มได้อย่างมีคุณภาพ จึงได้จัดทำโครงการเกษตรน้ำเค็ม (ส่วนหนึ่งของโครงการเกษตรพอเพียง) โดยเลี้ยงสัตว์หลายชนิดแบบผสมผสาน ในพื้นที่ป่าชายเลนในโรงเรียน ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 15 ไร่

“ปัจจุบันเรากำลังเลี้ยงปลากะพงแบบปล่อยตามธรรมชาติ โดยระยะแรกเราอนุบาลลูกปลาไว้ในกระชัง และใช้ปลาหมอเทศ ที่มีอยู่ในแหล่งน้ำ นำมาจับเป็นอาหารให้เขา พอเขาสามารถหากินได้เองก็จะปล่อยให้เขาหากินในแหล่งน้ำเอง เพราะปลากะพงเป็นปลาล่าเหยื่อ ซึ่งในพื้นที่ป่าชายเลนของโรงเรียนก็มีลูกปลากะพงบอกลูกกุ้งจำนวนมากให้เขาได้หากิน

“จากปลากะพงก็มีหอยแครง เราใช้วิธีการทดลองหว่านหอยแครง 100 กิโลกรัม ลงไปในป่าชายเลน ซึ่งปกติแล้วการเลี้ยงหอยแครงจะเลี้ยงในที่โล่ง แต่หลังจากที่เราทดลองหว่านและงมดูปรากฏว่าหอยแครงที่หว่านไว้ไม่ตาย ก็เลยหว่านเพิ่มอีก 100 กิโลกรัม ซึ่งจะใช้เวลา 1 ปีจึงจะโตและจำหน่ายได้ จากการคำนวณอีก 1 ปี เราจะได้อหอยแครงหนักประมาณ 600-700 กิโลกรัม

“ในแหล่งน้ำธรรมชาติยังมีกุ้งขาว ซึ่งเราจะเปิดน้ำให้ลูกพันธุ์เข้ามาอาศัย แมื่กุ้งขาวจะเป็นอาหารสำหรับปลากะพงที่เราเลี้ยงตามกฎของห่วงโซ่อาหาร แต่ก็ยังมีกุ้งที่รอดมาเป็นอาหารของเขาเช่นกัน โดยที่เราไม่ต้องลงทุนอะไรเลย ให้เขาอาศัยตามธรรมชาติ

“สิ่งที่เล่ามานี้ นักเรียนของเราสามารถใช้พื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ได้ใช้วิธีแบบบูรณาการ ถ้าเขาเรียนรู้เรื่องสัตว์น้ำก็มาดูได้ เรียนเรื่องป่าชายเลนเด็ก ๆ ก็จะได้สัมผัสกับป่าจริงๆ ไม่ต้องดูรูปภาพเพียงอย่างเดียว เด็กเล็ก ๆ ช่วงชั้นที่ 1 ก็มาเรียนจำนวนนับด้วยการนับปลา อย่างนี้เป็นต้น ซึ่งก็สอดคล้องกับการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน (Relativity) เพราะเด็ก ๆ ค้นเคยกับสิ่งเหล่านี้อยู่แล้ว โรงเรียนเพียงแต่ทำหน้าที่จัดความรู้ให้เป็นระบบ ใส่เนื้อหาวิชาการลงไป เช่น ที่บ้านเขาอาจจะเลี้ยงกุ้งอยู่แล้ว หรือเลี้ยงปลา แต่เขาไม่มีการทำระบบบัญชี พวกนี้เราจะสอนให้”

สวนผักริมน้ำเค็ม

หุดถึงโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ แล้วไม่หุดถึงสวนเกษตรปลอดสารพิษแล้วละก็ ต้องบอกว่ายังมาไม่ถึง เพราะชื่อเสียงของที่นี่เป็นที่ทราบกันดีว่า ประสบความสำเร็จในเรื่องการทำเกษตรปลอดสารพิษ แต่อย่างที่ทราบกันในตอนต้นว่า ที่นี่มีป่าชายเลน น้ำส่วนใหญ่ที่มีจะเป็นน้ำกร่อย-เค็ม ส่งผลให้ดินเค็มยากต่อการปลูกพืช แต่ที่นี้กลับมีผักปลอดสารพิษส่งเข้าโครงการอาหารกลางวันไม่ขาด ที่สำคัญยังได้รางวัลดีเด่นโรงเรียนเกษตรปลอดสารพิษ ปี 2548 ของกรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้สู่ความสำเร็จ (Success)

“เรามีนักเรียนกลุ่มยุวเกษตรกรดูแลเรื่องปลูกผักปลอดสารพิษ และมีคนสวนช่วยดูแลอีกแรง ผักที่ปลูกก็มีหลายชนิด เช่น ผักกาด ผักคะน้า ผักบุ้ง แดงกวา เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ และการปรุงดิน เพราะดินที่โรงเรียนเป็นดินเค็ม ขั้นตอนการปรุงดินต้องมีการตากดิน และใช้ปูนขาวช่วยปรับสภาพกรด-ด่าง และใช้ปุ๋ยคอกเพื่อเพิ่มอาหารให้กับดิน ก่อนทำการเพาะปลูก ผลผลิตที่ได้จะนำไปเข้าโครงการอาหารกลางวัน นอกจากนี้ก็มีโรงเห็ดนางฟ้า ทางโรงเรียนจะซื้อก้อนเชื้อมา เราตัดขั้นตอนการเพาะเชื้อออกไปเพราะต้องลงทุนสูง เราเพียงแต่เอาก้อนเชื้อที่พร้อมจะออกดอกมารดน้ำให้เกิดดอกเห็ด ซึ่งเด็ก ๆ ก็ได้มาเรียนรู้วิธีการเพาะปลูกเหล่านี้ในสวนเกษตรด้วย

“อีกอย่างที่เราทำเป็นตัวอย่างให้ชุมชน ก็คือการปลูกไม้ผล และผักสวนครัว เช่น ปลูกมะนาว โดยการต่อยอดบนต้นมะขวิด ซึ่งเป็นต้นไม้ที่ทนเค็มได้ หรือปลูกต้นแคโดยทำดินเหมือนภูเขาไฟให้ดินไม่อยู่ตรงกลาง เมื่อรดน้ำจืดน้ำก็จะดันความเค็มลงไปจากต้นไม้ เพื่อเป็นตัวอย่างให้ผู้ปกครองได้มาดู เพราะที่บ้านเขาก็เป็นดินเค็มเหมือนกัน

“นอกจากนี้เรายังสอนให้เด็กๆ เลี้ยงปลาตู้บักอูย ซึ่งต้องใช้น้ำจืดเลี้ยง ที่โรงเรียนก็เลี้ยงในถังเก็บน้ำฝนที่ไม่ได้ใช้แล้ว ก็ปล่อยปลาดูกลงไป เมื่อเราสอนวิธีแล้วมีเด็กหลายคนไปเลี้ยงที่บ้าน แต่เขาไม่มีพื้นที่ ก็ใช้วิธีเลี้ยงในตุ่มสำหรับใส่น้ำฝนใบใหญ่ๆ เราภูมิใจที่เด็กเขารู้จักประยุกต์สิ่งที่มีอยู่มาใช้ สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ”

ฟาร์มปูแสมแห่งแรกในกรุงเทพฯ และกิจกรรมส่งเสริมความสุข

ในเรื่องการเลี้ยงสัตว์ทะเลที่โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ ยังมีสัตว์เศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งก็คือ ปูแสม ที่อาจารย์กรีซพลบอกอย่างภูมิใจว่า เป็นฟาร์มปูแสมในบ่อดินแห่งแรกในกรุงเทพฯ

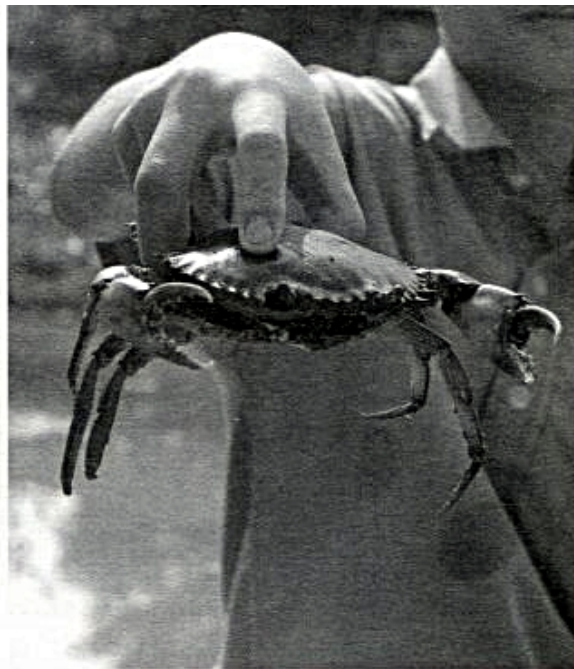
“หากไม่รู้จักหน้าตาของปูแสม ขอแนะนำให้สังเกตส้มตำปูที่เราเห็นนั่นแหละครับปูแสม เรามีโครงการศึกษาชีวิตปูแสม โดยมีนักเรียนที่เราเรียกเขาสั้นๆ ว่า ‘กลุ่มปูแสม’ เขาจะไปจับปูแสมมาทดลองเลี้ยงในบ่อดิน และศึกษาพฤติกรรม วงจรชีวิตของปูแสม ปรากฏว่าปูแสมสามารถอยู่รอดได้ ไม่ตาย เราก็เลยเห็นความเป็นไปได้ในการเลี้ยงปูแสมในเชิงเศรษฐกิจ เพราะในอนาคตความต้องการปูแสมเพื่อการบริโภคในวันจะมีมากขึ้น

“ที่สำคัญเด็กๆ ที่สนใจเรื่องนี้เขามีความสุขทุกครั้ง เวลาที่ได้ลงมาดูปูแสม ว่างๆ เขาจะมาดูว่ามีปูมาติดกับดักหรือยัง ถ้ามีก็จะนำมาปล่อยในบ่อดิน และมีการจดบันทึกจำนวนเอาไว้ ซึ่งกิจกรรมเลี้ยงปูแสมนี้ ก็ถือเป็นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมความสุข (Activities) อย่างหนึ่ง

“นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอย่างอื่นอีก เช่น ชมรมดนตรีไทย ทางโรงเรียนมีครูภูมิปัญญาที่มีความชำนาญในการเล่นดนตรีไทย มาสอนนักเรียนด้วย”

สถานศึกษาสร้างคนดี

“แม้ว่าโรงเรียนของเราจะอยู่ห่างไกลความเจริญ แต่เรื่องคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนนั้นก็ไม่ได้ด้อยไปกว่าที่อื่น ที่ผ่านมาเราได้รับรางวัลพระราชทาน รางวัลเกียรติคุณ สัญญา ธรรมศักดิ์ มูลนิธิธรรมาจริยธรรม ตามโครงการเชิดชูเกียรติสถานศึกษาที่สร้างคนดีให้สังคม ด้วยการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมดีเด่น ประจำปีการศึกษา 2547 (ได้อันดับ 1) ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ถึงจริยธรรมของเด็กของเราได้ดี เพราะมีคณะกรรมการมาแอบดูพฤติกรรมของนักเรียน

ครู ตลอดจนผู้ปกครอง มาโดยไม่บอกให้เรารู้ เราเตรียม ‘ผักชี’ ไม่ทันหรือครับ เพราะฉะนั้นสิ่งที่คณะกรรมการท่านเห็นก็คือ พฤติกรรมจริงล้วนๆ

“การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม (Morality) ก็สอนกันง่ายๆ และทำได้ตลอดเวลา อย่างเช่น เวลาเจอหน้าเด็กก็จะทักทายว่า วันนี้เธอทำความดีหรือยัง เป็นการปลูกฝังเรื่องความดีให้กับเขา เด็กบางคนก็บอกทำแล้วค่ะ เก็บขยะค่ะ อะไรก็ได้ ที่มีส่วนช่วยพัฒนาโรงเรียน ก็ถือว่าเป็นความดี ทำเวร รักษาความสะอาด ช่วยเหลือครู เข้าแถวเป็นระเบียบก็ถือว่าเป็นความดีทั้งนั้น ตั้งใจเรียน ทำงานที่ครูสั่งเรียบร้อยก็ถือว่าเป็นความดี คือเราทำให้เขาเข้าใจและรู้สึกว่าคุณค่าความดีมันอยู่ใกล้ตัว ทำได้ง่ายๆ ตลอดเวลา ไม่ใช่เรื่องยาก

“การส่งเสริมด้านจริยธรรมทำให้โรงเรียนของเราไม่มีปัญหาเรื่องการลักขโมย นอกจากนี้เรายังได้รับความอนุเคราะห์จากวัดธรรมคุณาราม หรือวัดหลวงพ่อบุตา ซึ่งท่านเจ้าอาวาสได้ให้ทุนการศึกษานักเรียนของเรา และส่งพระภิกษุมาสอนพระพุทธศาสนา สอนคุณธรรม จริยธรรม ทั้งช่วงชั้นที่ 1 (ป.1 - ป.3) และช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 - ป.6) ให้เด็กได้ใกล้ชิดกับศาสนา แม้โรงเรียนจะห่างวัดแต่ก็อยู่ใกล้พระ ฤดูร้อนก็มีบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน กิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเราก็จะร่วมมือกับทางวัด นิมนต์พระมาที่โรงเรียน หรือนำนักเรียนไปวัดบ้างสลับกันไป”

วัยมนตรีเรียกนก

หากได้มาเยือนป่าชายเลนของโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ อาจจะรู้สึกแปลกใจหากได้เห็นนกนานาชนิด ซึ่งไม่น่าจะพบในป่าชายเลน เช่น นกกาเหว่า นกปรอด นกเขาขาว นกเขาไฟ นกเอี้ยง ฯลฯ

“ในโรงเรียนมีนกมาอาศัยอยู่เยอะ นกที่เห็นไม่ใช่ชนกในพื้นที่ แต่เราใช้สมัครวิเศษเรียกนกเข้ามา คือ เรามีกระจาดสำหรับให้ กล้วยเป็นอาหาร จึงมีนกที่กินผลไม้เข้ามากินอาหารที่เราจัดไว้ ส่วนนกประจำถิ่นที่นั่นคือ นกน้ำ นกกระยาง นกกาน้ำ นกเป็ดน้ำ และนกที่กินปลา พอมีนกหลากหลายชนิดเข้ามาอยู่ เด็กๆ ก็ได้ เรียนรู้จากสัตว์เหล่านี้ เราสอนให้เด็กเอาอาหารไปให้นกอยู่ 2 เทอม ตอนแรก เด็กๆ ไม่เชื่อว่าคุณครูจะพามาเข้าโรงเรียนได้ แต่พอจบ 2 เทอม เด็กๆ สรุปได้เลยว่าจะพามาเข้าโรงเรียนได้จะต้องมีอาหาร มีที่อยู่อาศัย และไม่มียันตราย ที่สำคัญยังเป็นการปลูกฝังเรื่อง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อสัตว์โลกให้กับเขาอีกด้วย”

หนึ่งโรงเรียน หนึ่งนวัตกรรม กับเทคโนโลยี

“โรงเรียนของเรายังคงเคยได้รับรางวัล หนึ่งโรงเรียน หนึ่ง นวัตกรรม ปี 2548 จากคุรุสภา ตอนนั้นได้รางวัลเหรียญทองแดง ซึ่งเรานำเสนอหลังการเรียนรู้อินโรงเรียน รวมถึงวิธีการใหม่ๆ ที่ นำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน

“อีกอย่างคือเรื่องเทคโนโลยี (Technology) เราก็ไม่ได้ทิ้ง ถึงแม้ว่าเราจะมีอินเทอร์เน็ตความเร็วไม่สูงนัก แต่เราก็มีให้ นักเรียนได้เรียนและค้นคว้า มีห้องคอมพิวเตอร์ให้ นักเรียนได้มา เรียนทุกชั้น ตั้งแต่ ป.1 - ป.6 นอกจากชั่วโมงที่จัดไว้ในหลักสูตรแล้ว ยังมีนักเรียนบางกลุ่มที่ครูขออนุญาตสอนพิเศษเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ให้ เพื่อเปิดโลกให้กับเขา ให้เขาเรียนรู้ได้กว้างขึ้นตามที่เขาต้องการ และที่น่าดีใจก็คือตอนนี้เราได้รับงบประมาณจากกรุงเทพมหานคร เพื่อปรับปรุงด้านนี้ให้ทันสมัยขึ้นแล้ว”

หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเด็กบางขุนเทียน

“ที่โรงเรียนของเรามีหลักสูตรท้องถิ่น เรียนเรื่องป้าชายเลน สัตว์ในป่าชายเลน ฯลฯ เพราะเวลาเราคุยเรื่องแผนการสอน เรา จะให้อิงพื้นที่ เรียนสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เป็นการนำของจริงที่เขาเห็น ให้เขาสัมผัส จะได้เห็นและเข้าใจง่าย นอกจากนี้ก็สอนเรื่องผลิตภัณฑ์ ที่ได้จากป่าชายเลน เช่น ทำผ้ามัดย้อม โดยใช้ดินตะปูน ทำ อาหารจากใบชะคราม เช่น แกงส้ม ซุปไข่ทอด ทำซาบายซูลู แปรรูปสัตว์น้ำ อย่างปลาหมอคัดเค็ดเคียว ปลาตุ๋นย่าง สอนทำ ขนมวันฉัตร (ขนมจาก) กินแล้วจะได้มีความสุข ที่นี้เราเรียก อย่างนี้ครับ ก็หัวยังเปลี่ยนเป็นสมหวังได้ ขนมจากก็อาจจะเปลี่ยน ได้ อย่าง ‘งานกินปู ตูทะเล’ ที่สำนักงานเขตบางขุนเทียนจัด

เราก็พานักเรียนไปทำอาหารขาย เวลาใครมาเยี่ยมหรือมาเข้าค่าย ที่โรงเรียนก็จะสาธิตให้ดูด้วย

“เพราะเรามีระบบนิเวศน์ป่าชายเลน และอยู่ไม่ไกลจากคลอง โคกขาม ซึ่งเป็นสถานที่เกิดตำนานพันท้ายนรสิงห์ มีพิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่น เขตบางขุนเทียน ซึ่งตั้งอยู่ในโรงเรียน ทั้งยังมีโครงการ ที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง แบบโรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ ซึ่งไม่เหมือนกับที่อื่นๆ ทำให้มีหลายหน่วยงานมาเยี่ยม ชมอยู่ไม่ขาด โดยเฉพาะหน่วยงานที่มาเยี่ยมค่าย ทำให้โรงเรียน มีรายได้บางส่วน มาบริหารจัดการโรงเรียนและสร้างแหล่งเรียนรู้ อย่างที่เห็น”

แม้จะอยู่แนวตะเข็บของกรุงเทพมหานคร ติดต่อกับจังหวัด สมุทรปราการและสมุทรสาคร แต่การคมนาคมไม่ค่อยสะดวกนัก ถนนทางเข้า (ถ.ชายทะเลบางขุนเทียน) เป็นหลุมเป็นบ่อจนไม่น่า เชื่อว่าอยู่ในเขตเมืองหลวง แต่ด้วยความร่วมมือร่วมใจของคณะ ครูและนักเรียน ในการสร้างแหล่งเรียนรู้และพัฒนาโรงเรียน ด้วย แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทุกท่านคงยอมรับเป็นเสียงเดียวกันว่า โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์ มีความเป็นโรงเรียน Smart School อย่างไม่ต้องสงสัย

